

Julien (links) en Ward (rechts) bij één van de vele herinneringsborden.

1000 km langs het IJzeren Gordijn

Al in 1945 sprak Winston Churchill van een 'iron curtain' dat Europa in twee machtsblokken zou verdelen. Het was het begin van de Koude Oorlog tussen Oost en West. In 2014 zal het 25 jaar geleden zijn dat het IJzeren Gordijn omvergelopen werd door Oost-Duitsers, Tsjechen, Slowaken, Hongaren, Roemenen en Bulgaren op weg naar de vrijheid en naar een Verenigd Europa.

→ Tekst en foto's: Ward Van Loock

De grens loopt dwars door het station.

De Amerikaanse observatiepost Point-Alpha.

De Duits-Duitse grens

We starten onze tocht in *Kassel*, waar fietsmaat Julien in de jaren 60 zijn legerdienst deed. Zijn kazerne Noordvaart staat nog steeds overeind en was de meest vooruitgeschoven Belgische legerpost in West-Duitsland, vlakbij de Fulda-rivier die de grens vormde met Oost-Duitsland. Hij herinnert zich nog goed dat het strikt verboden was – ook in z'n vrije tijd – zich in de buurt van de Fulda te wagen. De Oost-Duitse grenspolitie zou zich uitgedaagd kunnen voelen. Meer dan 50 jaar later volgen we met gerust gemoed de Fulda die in *Hannoversch Münden* de Werra vervoegt.

Het eerste grensmonument op onze weg is een heropgebouwde brug over de Werra. Niet veel verder wacht het hoofdmenu: het (openlucht) museum *Schiffersgrund*. We ontdekken de oorspronkelijke *kolonnenweg* pal naast de grens. Op twee betonstroken patrouilleerde de Oost-Duitse *Grenzpolizei* met pantserwagens. We proberen erover te fietsen maar dat lukt niet echt want door de gaten in het beton krijgen we letterlijk de daver op het lijf. Zo moeten ook de vele vluchtelingen zich gevoeld hebben wanneer zij – vaak tevergeefs – probeerden over het mijnenveld en doorheen het ijzeren hekken het Westen te bereiken. Langs de *kolonnenweg* bereiken we te voet de eigenlijke museumsite. Zowel binnen als buiten staan tiental-

len bewaarde relictten van de grensbeveiliging uitgestald, tot een Russische legerhelikopter toe. Meteen wordt duidelijk hoe ingenieus de grensbescherming uitgetoend was.

Alle dorpelingen werden
gedeporteerd en alle
woningen van de kaart
geveegd.

Nog meer koudegrensindrukken

We blijven de Werratalradweg volgen en spelen voortdurend haasje-over met de grens. In *Vacha* steken we 'Die Brücke der Einheit' over, die sinds 1342 Hessen met Thüringen verbond. In 1961 werd ze afgesloten, om in 1990 als monument opengesteld te worden voor voetgangers en fietsers. Aan de overkant zijn we in Thüringen (het voormalige Oosten) en kijken tegen de zoveelste *Wachtturm* aan, koude vierkanten torens zonder versiering van waaruit de grens voortdurend afgetuurd werd. We schakelen over op de Ulstertalradweg en verderop bezoeken we Point-Alpha,

een Amerikaanse observatiepost, ook met een wachttoren. De twee torens staan amper 200 m van elkaar én tegenover elkaar. Als twee afgunstige katten met opengesperde ogen, onbeweeglijk afwachting wie eerst een verdachte beweging maakt, zo moeten de verreikende grenswachten zich gevoeld hebben in hun ongemakkelijke verschansing. Opvallend veel jongeren wandelen met hun leraar rond op de site, een levende geschiedenisles.

We zijn amper vier dagen onderweg en we moeten al heel wat 'koudegrensindrukken' verwerken. En morgen fietsen we langs *Billmuthausen*, een dorp dat ongelukkigerwijs in de 500 m *Sperrzone* rond de grens lag. Alle dorpelingen werden daarom gedeporteerd en alle woningen, inclusief de dorpskerk, zonder verpinken van de kaart geveegd. In de buurt spreken we lange tijd met een boer. Zijn familie woonde enkele kilometer verderop in het Westen, maar hij mocht hen zelfs niet telefoneren. Brieven werden vooraf geopend en gecensureerd en dat bijna 30 jaar lang. "Het heeft me diep getekend dat een regime zo onmenselijk met zijn burgers handelde." Er klinkt bitterheid in zijn stem en ook wij voelen ons machteloos.

Voor de gedeporteerden uit de DDR-grensdorpen.

In het natuurpark Frankenwald.

Het bosrijke Tsjechisch Nationaal Park Sumava.

Een Westerse wachttoren.

Coburg

Op de zevende fietsdag rusten we in *Coburg* uit om onze emoties te verwerken. Tijd voor iets anders, een ontdekkingstocht bijvoorbeeld naar de oorsprong van onze dynastie. Leopold I was een echte Coburger, telg van een machtig adellijk geslacht. Als militair had hij een groot aandeel in de overwinning op Napoleon, maar hij werd in Europa ook fel gewaardeerd als een integer staatsman. Ons Nationaal Congres koos hem daarom in juni 1831 tot eerste koning der Belgen.

Coburg ligt een eind in Beieren en dus willen we zo vlug mogelijk terug naar het IJzeren Gordijn, benieuwd maar tegelijk bevreesd welke menselijke ellende we opnieuw gaan aantreffen. *Libau* was tot 1975 een rustig dorpje op de grens tussen Beieren (West) en Thüringen (Oost). Het enige wat er van rest is een gedenksteen. We houden een oudere fietser staande en vragen hem uit over de collectieve vlucht van de dorpelingen in 1952. Zij hebben alvast niet gewacht op een gedwongen deportatie.

Frankenwoud

De kaarten in ons roadbook kleuren meer en meer groen. We duiken onder in de uitgestrekte wouden van het Frankenwoud en raken meermaals het spoor bijster. Pas 's avonds laat ploffen we oververmoeid neer in het 'Haus des Volkes' in *Lauenstein*, waar het personeel nog de moeite neemt een warme maaltijd klaar te maken. Dit imposant cultuurgebouw – zo hoog als de dorpskerk – werd in 1927 ingehuldigd en was ontworpen door architect Arndt, net zoals onze Henry Vandevelde lid van de bekende Bauhausbeweging. We voelen ons geprivilegieerd dat we mogen logeren in een voor die tijd verbazingwekkend modern interieur.

Op weg naar het Drielandpunt Beieren-

Onscherpe zwart-witfoto's en prikkeldraad doen ons mijmeren over die zinloze periode.

Saksen-Tsjechië nemen we de Rennsteig, een langafstandswandelweg die min of meer het IJzeren Gordijn volgt door het immense Frankenwoud. Het is vaak klimmen en nog meer mountainbiken over kleine bospaadjes en lastige boomwortels, maar een ontmoeting met enkele voormalige Oost-Duitsers maakt het wel de moeite waard. Zij komen hier herinneringen ophalen aan hun tijd bij de grenspolitie: "We patrouilleerden altijd met twee, en om de twee dagen met een andere collega. Zo konden we nooit een vluchtplan bedenken."

Op het eind van de dag eist de zware rit zijn tol en slaan we al na 41 km onze tenten op aan de oevers van de Saale in *Blankenstein*. We kamperen wild op de vroegere kolonnenweg naast de grensrivier, een aparte ervaring. De overdekte picknicktafel is mooi meegenomen om lekker zelf te koken.

Het Deutsch-Deutsches Museum in *Mödlareuth* is het laatste in de lange rij Duitse *Gedenkstätte* langs het IJzeren Gordijn. Ons bezoek aan de uitgebreide site is een van de hoogtepunten van onze tocht. En dat was het ongetwijfeld ook voor George Bush die er tijdens zijn Europa-reis in 1983 op bezoek kwam. Je krijgt er een erg levendig en gedetailleerd overzicht van het arsenaal beveiligingsinstallaties en vernuftige technieken om kandidaat-vluchtelingen – inclusief de eigen grenspolitie – te beletten naar het Westen te vluchten.

Tsjechië

Het Drielandpunt Thüringen-Beieren-Tsjechië bereiken we in de pletsende regen. Een opschrift herinnert aan de toetreding van Tsjechië tot de Europese Unie in 2004. Ooit was het anders. "Draadafsluitingen of hoge muren hadden we niet langs de Tsjechisch-Duitse grens, de enige afschrikking bestond uit ... mijnenvelden", vertelt ons de bakkersvrouw van het grensplaatsje *Wildenau*. We komen buiten met een groot brood uit haar houtoven. Met de Grünes Dach-fietsroute als nieuwe gids is *Cheb* de eerste grote stad waar we onze Tsjechische Kronen bovenhalen. We voelen ons een beetje schuldig, want het leven is hier de helft goedkoper. *Cheb* droeg tot WO II de naam *Eger*. Er woonden veel Duitstaligen, de zogenaamde Sudetenduitsers. Na Hitlers nederlaag werden zij naar Duitsland gedeporteerd, een zoveelste grenstragedie. Voor ons is het wel een comfortabele situatie, want voor de lokale bevolking is Duits een vertrouwde taal.

Böhmer Wald

Wanneer we in de buurt van *Cheb* de grens met Beieren oversteken kunnen we niet naast een (roest)ijzeren monument kijken. Het herdenkt 82 doden die bij hun vlucht naar het Westen ongenadig neergeschoten werden. We blijven lange tijd in Beieren fietsen en ondergaan de ongereptheid en verlatenheid van het *Naturpark Bayerisch Wald*, dat deel uitmaakt van het uitgestrekt Boheems woud en doorloopt tot in Tsjechië. Daar wordt het *Sumava* genoemd. Op een van de hoogste toppen ligt *Bayerisch Eisenstein* (724 m), een nog actief spoorwegstation pal op de grens met Tsjechië. De grens loopt uitgerekend door het stationsgebouw en dat is een unicum. In 1877 brachten de Hongaars-Oostenrijkse monarchie en hun goede buur

De brug van de hereniging.

De kolonnenweg in het openluchtmuseum Schifflersgrund.

Freistaat Bayern een treinverbinding tot stand tussen München en Praag. Voor die tijd een huzarenstukje want het spoor moest over de Boheemse bergketen tussen Donau en Moldau. Na WO II werd er dwars over de sporen een ijzeren hek opgetrokken. Maar zelfs nadat het hek in 1989 verdween, stopt de trein vanuit Deggendorf aan de Duitse kant van het station en heeft de trein vanuit Praag zijn terminus aan de andere kant. Met één oogopslag merk je het verschil tussen de moderne treinen uit Duitsland en de oubollige Tsjechische wagons.

Nationaal Park Sumava

Zelezna Ruda is de toegangspoort tot het Nationaal Park Sumava, waar de Moldau (Vltava) begint aan zijn lange weg naar Praag. Door het

natuurpark loopt de bewegwijzerde fietsroute 33, die min of meer de loop van de rivier volgt. We verlaten even de route om ons tweede *Grenzbahn* te bezoeken in *Nové Udolí (Neuthal)*. Dit grensdorp werd na de oorlog door de Tsjechen ontruimd en de treinverbinding met het Beierse Haidmühle werd verbroken. Aan Tsjechische kant bleef de lijn vanuit Ceske Krumlov (Krumlau) wel in bedrijf. Grensstenen en foto's van het verdwenen dorp maken de herinnering opnieuw levend en tastbaar.

Terug op Route 33 gaan we op zoek naar het Schwarzenbergkanaal. Het werd eind 18de eeuw hoog in de bergen aangelegd voor het transport van boomstammen richting Wenen. Dit drijfkanal is 52 km lang, tot 3 m breed en volgt op een ingenieuze manier de heuvelruggen van het grensgebied tot St-Oswald

in Oostenrijk. Het is een speciale ervaring om op 1000 m hoogte de *Schwemmkanalradweg* te volgen over een vlak parcours. In het zicht van St-Oswald slaan we de weg in naar *Guglwald*, de grensovergang naar Oostenrijk. Daar wacht onze laatste gedenkplek langs het IJzeren Gordijn. Ze ligt wat stil en verborgen op wandelafstand van de grote weg. Onscherpe zwart-witfoto's en prikkeldraad doen ons mijmeren over die zinloze periode waarbij heel wat families gescheiden werden, ja zelfs gedeporteerd uit hun vertrouwd dorp. Tot Linz is het nog zo'n 40 km en daar wacht de boot naar Passau.

 Ward en Julien vertellen op de beurs over hun fietstocht door Bretagne.
 14u zaal 2

Steekkaart

Route en bewegwijzering

Met de fietsen op de auto reden we naar Kassel. Vandaaruit fietsten we 1000 km in 17 dagen. Wij volgden grotendeels de route beschreven in de Bikelinegids *Eisener Vorhang* van Michael Kramer, Teil 2 (1:75.000) (www.esterbauer.com). Vanaf Tsjechië is Teil 3 van de gids niet meer bruikbaar want op schaal 1:300.000. Daar kozen we voor de goed bewegwijzerde *Grünes Dach*-route en tijdens de laatste drie dagen voor fietsroute nr. 33, beschreven in het uitstekende *turisticka mapa Sumava* 1:100.000 (www.shocart.cz).

De terugreis vanuit Linz ging per Donauboot (Linz-Passau, 2u) en per trein (Passau –Kassel). Op vrijdag en zaterdag in juli en augustus ben je zonder overstappen in 6,5u in Kassel (station Wilhelmshöhe). Op andere dagen zijn er 2 overstappen.

Info

Als achtergronddocumentatie is het boek *Grenzeloos* van Peter Jacobs & Erwin De Decker (uitgeverij Lannoo) zeker een aanrader.

